

Egy szakmai társulás a FÁK-ban

1990. november 29-én alakult meg az AIR (*Associaciá informacionnyh rabotnikov*), azaz az Információs Dolgozók Társulása. A társulás tevékenysége az információs technológiák és marketing, az információ-elemzés és prognosztizálás, az információvagyon fejlesztése és használata terén végzett közös vizsgálatokra és kidolgozásokra, illetve információközvetítői és reklámszolgáltatásokra orientálódik kis vállalkozások és ad hoc alkotói kollektívák szervezése révén.

A vezetőség 1991. december 20-án értékelte az AIR egyéves munkáját, amely szakmai és regionális szekciókban és központokban folyik. A társulás működtetését a tagok évi 5 rubeles befizetéseiből oldják meg. E "bevételek" 10%-át kell a központi vezetőségnek átutalni.

A szekciók és központok lényegében kétféle tevékenységet folytatnak. Az egyik a tagságot veszi célba, s lényege a továbbképzés, a másik pedig a környezetet, ami nem más, mint vállalkozások "felhajtása" és teljesítése.

A szakmai szekciók közül elsőnek az orvosegészségügyi szekció mozdult, majd a hadiipari információs szekció. A regionális szekciók között a szaratóvi a legaktívabb.

A központi képződmények mezőnyében is vannak felettebb reményeltőek. Ilyennek minősül pl. a municipális információk konzultációs és installációs központja, a tervezési-építési információk koordinációs tanácsa.



1. ábra Az AIR emblémája

Időközben is több szekció alakult (pl. a könyvtári informatika szekciója), s a Szovjetunió szétesésével kapcsolatban szintén módosulások következtek be a társulás működésében (a társulás lassan-lassan föderatívvá válik).

A vezetőség 1991. december 20-i ülésén elfogadták a társulás emblémáját, amelyet egyszersmind áruvédjegyként is regisztráltatni kívánnak (1. ábra). Az embléma egyfelől az információk növekvő mennyiségének szimbolizálására hivatott, másrészt annak érzékeltetésére, hogy az információs tevékenység, itt konkrétan az AIR tevékenysége révén mindenféle "falat", "gátat", "akadályt" át lehet törni.

/GERASIMOV, B. M.: *Associaciá informacionnyh rabotnikov — god raboty.* = *Naučno-tehničeskaja informaciá*, Ser. 1. 1. sz. 1992. p. 25–27./

(F. T.)

Könyvtárak a volt Szovjetunióban — elérkezett az újjáépítés ideje

A volt Szovjetunió könyvtárai jelenleg siralmas állapotban vannak. Míg a húszas években és a harmincas évek elején még óriási segítséget nyújtottak az írástudatlanság felszámolásában, az olvasás szokásának elterjesztésében, addig a *Sztálintól Brezsnyevig* terjedő korszak "nekik is megártott" (állománykivonások és könyvpusztítások, zárt könyvtárak létesítése és szigorú ellenőrzése stb.).

A hosszú nyúlt korszak keserű gyümölcseinek levét most kell meginni. A könyvtárosok munkája a legtöbb helyen elvesztette vitalitását, lélektelen és formális lett. Az újjáépítés és a megújulás felettébb nehéz lesz. A következők miatt:

- Miközben a peresztrojka kezdetéig a könyvtárak el voltak árasztva "társadalomtudományinak" nevezett irodalommal, addig mostanra akut hiány alakult ki az új gondolkodásnak megfelelő művekből.
- Noha a könyvtárhasználók aránya — 40% (Tadzsikisztán, Türkmenia, Észtország) és 61% (Grúzia) között mozogva — átlagosan a lakosság felét teszi ki, ennek ellenére tény: a munkások, kolhozpa-

rasztok, fiatalok és asszonyok többsége keveset és rendszertelenül olvas.

- A könyvtárak fizikai állapota és felszereltsége rossz. Gyakran a meglévő berendezéseket sem használják. Tartalék alkatrészekben, papírban és egyéb anyagokban állandósult hiány tapasztalható. A vidéki könyvtárak több mint 70%-a nem rendelkezik olvasóteremmel, a szakkönyvtárak 60%-a pedig 50 négyzetméternél kisebb alapterületen nyomorog. Sokszor nincs elég hely a lassan-lassan gyarapodó technika elhelyezésére.
- A feltételek kedvezőtlen volta ellenére a könyvtárak vezetése még azokat a lehetőségeket sem tudta hasznosítani, amelyeket az 1984. évi könyvtári törvény helyezett kilátásba. A különféle tárcaérdekek e tekintetben áthághatatlan gátakat emeltek. A könyvtárakban gyenge lábon áll az intézményi demokrácia.
- A szovjet könyvtárügyről nem készült objektív elemzés. A könyvtári kísérletek eredményei nem ültetődnek át a gyakorlatba. E vonatkozásban a

legfontosabb dokumentumok is csak hamvába holt körözvények maradnak.

► El van hanyagolva a könyvtárosok érdekvédelme. Így a könyvtárakban, ahol pedig igen lényeges, hogy stabil és tapasztalt személyzet vigye az ügyeket, nagyon magas a fluktuáció.

Az újjászületés érdekében mindenkinek, aki szereti a könyvet, az olvasást, össze kell fognia, és a szé-

lesebb közvélemény lelkiismeretét is fel kell kelteni a jobbítás érdekében.

/[GUL'ČINSKI, V.] GUL'CHINSKI, V.: Libraries in the U.S.S.R. – a time of restructuring. Transl. by P. Oldfield. = Canadian Library Journal, 48. köt. 1. sz. 1991. p. 55–56./

(Gáti Iván)

A GPNTB SZSZSZR távlati fejlesztési irányai

A fejlett tőkés országokban az információs intézmények három alapvető gazdasági formában működnek, azaz költségvetési, nonprofit és kereskedelmi intézmények különböztethetők meg közöttük.

Valószínűleg a volt Szovjetunió könyvtárai is a fentiek szerint fognak differenciálódni a közeljövőben.

A jelenleg még GPNTB SZSZSZR-nek (Gosudarstvennaja publicnaja naučno-tehničeskaja biblioteka = Állami Nyilvános Tudományos-Műszaki Könyvtár) nevezett intézmény az információs és könyvtári infrastruktúrában betöltött és újrafogalmazandó feladatai alapján a természettudományi és műszaki területen előbb-utóbb nemzeti szakkönyvtárrá válik. Ennek ismérvei a következők:

1. általános hozzáférhetőség;
2. a természettudományi és műszaki területen a teljes hazai, valamint a szakemberek számára tudományos értékkel bíró külföldi szakirodalom megléte az állományban;
3. az országos letéti könyvtári funkció ellátása az adott gyűjtőkörben;
4. az elérési pontok országos hálózatának kifejlesztése és fenntartása;
5. a tudományos-műszaki könyvtári hálózat módszertani központjaként való működés;
6. közvetlen kapcsolatok a világ legnagyobb könyvtáraival és információs központjaival kölcsönös online elérés révén;
7. a szakkönyvtárügy területén folyó kutató-fejlesztő munkák koordinálása;
8. a könyvtári-információs szolgáltatások stratégiai fejlesztési irányainak kidolgozása.

A gazdaságirányítási mechanizmus átalakítása, a minisztériumok és főhatóságok átszervezése és megszüntetése az ágazati tudományos-műszaki könyvtárak felszámolásával fenyeget. A GPNTB mint tudományos-módszertani központ nem maradhat tétlen szemlélője ezeknek a folyamatoknak.

A fenti tennivalók elvégzéséhez magát a GPNTB-t is át kell szervezni, ami az elkövetkező 2–3 év alatt aligha oldható meg teljes mértékben. Ezért 10–15 évre szóló rekonstrukciós programot kell kidolgozni, kitérve az alábbiakra:

- tudományosan megalapozott térigények az állomány, a technika, az olvasók és a munkatársak elhelyezésére;
- a GPNTB fokozatos átalakítása automatizált könyvtári-információs rendszerre széles körű elérési hálózattal, miközben az egyes szakaszok műszaki-gazdasági megalapozása a világban szerzett pozitív és a saját negatív tapasztalatok alapján megy majd végbe;
- a berendezések és anyagok iránti becsült igény;
- a program megvalósításához szükséges költségvetési támogatások és beruházási összegek nagysága.

E program kidolgozása máris elindult. A finanszírozás fő forrásai az elkövetkező években is az állami ráfordítások, a szerződéses munkákból és térítéses szolgáltatásokból kapott bevételek maradnak. Meggondolandó információs-könyvtári profilú kisvállalkozások létesítése a GPNTB mellett. A kiadások legalább 90%-át fedező költségvetési támogatást az infláció és az árindex figyelembevételével kell megállapítani.

A GPNTB a jövőben korszerű automatizált könyvtári-információs komplexummá fejlődik, amelynek részei:

- nyilvános könyvtár nagy teljesítményű másoló- és sokszorosítórészleggel,
- tudományos-információs központ szerződéses-előfizetési alapon működő elérési hálózattal,
- kereskedelmi alapon működő reklám-információs központ,
- kisvállalatok.

Ez a szervezeti felépítés csak fokozatosan, az információs és kereskedelmi tevékenység következetes növelésével érhető el, ami egyúttal a többi könyvtárban is ösztönözni fogja az automatizált üzemmód bevezetését. Meg kell erősíteni az intézmény másoló- és sokszorosítóüzemét is, és jogilag önálló, önfinanszírozó szervezetet kell belőle kialakítani.

A piacgazdasági feltételek között az információs intézmények és könyvtárak tevékenysége elsősorban a finanszírozástól függ, beleértve a valutaellátást is.